

Tea-Tereza Vidović Schreiber

Filozofski fakultet u Splitu
<https://orcid.org/0000-0002-3656-9026>
tvidovic@ffst.hr

Dodi Malada

Filozofski fakultet u Splitu
<https://orcid.org/0000-0001-7823-4366>

Prema Svjetlu odrastanja (priče Stjepana Lice interpretirane pokretom u radu s djecom rane i predškolske dobi)

Towards the light of growing up (stories by Stjepan Lice interpreted through movement in working with early and preschool age children)

Sažetak

S obzirom na to da su tekstovi Stjepana Lice, poglavito proza (crtice), više poučni nego popularni, ali ipak i estetski vrijedni, u ovom će se radu prikazati da ih je moguće kroz ples i pokret interpretirati te i tako približiti djeci. Dakle, ukazat će se još jednom na estetsku i pedagošku vrijednost odabranih priča, koje iskazane čitkim, izbrušenim stilom, kako navodi Stjepan Hranjec (2003), mogu naći put među dječjom kršćanskom publikom.

Stoga je u radu s djecom, poglavito s djecom predškolske dobi, u području daljnega književnojezičnoga obrazovanja, važno da odgajatelji njeguju i ove oblike literarnog stvaranja. Takvi su sadržaji kulturološki bliski prostoru kojem pripadamo, a dugo su vremena bili „nedostupni“, što iz tendencioznih političkih razloga, što iz možda nedovoljno prisutne literature koja se strukturirano i temeljitije bavila ovom

Informacija o artykule / Article Information

Otrzymano (Received): 23.10.2020 • Przyjęto do druku (Accepted): 16.04.2021 • Opublikowano (Published): Czerwiec (June) 2021

tematikom sve do pojave *Kršćanskih izvorišta dječje književnosti* Stjepana Hranjeca (2003). Nadalje, u integriranom predškolskom kurikulu pospješuje se, osim moralnoga i kognitivnoga razvoja te tjelesno-kinestetičke inteligencije i emocionalni razvoj koji je jedan od najvažnijih procesa u razvoju ličnosti (Branka Starc i sur., 2004), na što ukazuje i ovaj rad.

Ključne riječi:

etika, kršćanski motivi, moral, ples, predškolsko dijete, priče, Stjepan Lice

Abstract

Texts written by Stjepan Lice, especially his prose (short narratives called „crtica”), are more didactic than popular in character, yet they have aesthetic value, therefore this paper will show that it is possible to bring such narratives closer to children by interpreting them also through dance and movement. We will point out once again the aesthetic and pedagogical value of the selected stories, which, since they are expressed in a readable, polished style, will certainly circulate among young Christian readers, according to Stjepan Hranjec (2003).

Therefore, in working with children, especially of preschool age, in the field of further literary and language education, it is important that educators support such literary forms. Such content is culturally close to our background, and has long been “inaccessible” either for tendentious political reasons, or perhaps due to insufficient literature that addressed this topic in a structured and thorough manner. This changed with the publication of *Christian Sources of Children’s Literature* by Stjepan Hranjec (2003). Furthermore, the integrated preschool curriculum, in addition to moral and cognitive development, as well as body-kinesthetic intelligence, promotes emotional development, which is one of the most important processes in personality development (Branka Starc et al., 2004), as this paper points out.

Key words

ethics, Christian motives, Stjepan Lice, moral, dance, stories, preschool child

Uvod

I reče Bog: Neka bude svjetlost! I bi svjetlost. I vidje Bog da je svjetlost dobra; i rastavi Bog svjetlost od tame (Post. 1, 3–4).

U ovome radu obradit će se teme kršćanstva u dječjoj književnosti i važnosti religije u odgoju djece. Naime, sva se djeca tijekom odgoja susreću s različitim pričama koje mogu biti od iznimne važnosti za njihov duhovni i moralni rast. Brojni su načini na koje priča može poduprijeti razvoj djeteta i postati posrednikom u odgojno-obrazovnom procesu. Jedan od načina odgoja djece uz književnost jest i biblioterapija, o kojoj će posebno biti riječ u ovome radu. Istaknut će se koliki je utjecaj religije u upoznavanju i prihvaćanju istinskih životnih vrijednosti te spoznaja da je to iskustvo dragocjeno, bez obzira na mišljenje drugih.

Uz roditelje, odgajatelji imaju iznimno značajnu ulogu u poticanju razvitka djetetove osobnosti, a to vrlo često čine različitim pričama,

odnosno kroz dječju književnost uopće. Nadalje, slušajući interpretativno čitanje, odnosno kazivanje priče, dijete-recipient prima obavijesti, među kojima s jedne strane prevladavaju one estetske, literarne i jezične, a s druge strane one o interpersonalnim i intrapersonalnim odnosima¹. Iako priča ostavlja jak motiv i poticaj, nju je važno i interpretirati u igri i u drugim dječjim aktivnostima². Pogrešno je mišljenje da su djeca predškolske i mlađe školske dobi nesposobna primiti cjelovitost sadržaja i izraza književno-umjetničkog teksta, posebice ako je on prikazan kroz različite mogućnosti scenskog izraza (npr. adaptacija, dramatizacija, lutkarstvo i ples). Nadalje, u kontekstu rada koji povezuje priču s pokretom tj. s plesom, bitno je istaknuti tjelesno-kinestetičku inteligenciju koja se ovim putem razvija kod djece predškolske dobi³. Također, dijete kroz priču, kao blisku književnu vrstu, prima informacije o sebi, potom o tome kako se odnositi prema sebi i prema drugim ljudima te na koji način izraziti emocije. Isto tako, taj se postupak dodatno izražava i potiče ako se i interpretira pokretom. U tom trenutku „čudesne” veze riječi i pokreta (plesa) emocije se usklađuju i postaju sustavi koji koordiniraju osjećaje, pobuđenost, svrhu i izražaje na način da pripremaju osobu za uspješno prilagođavanje životnim okolnostima⁴. Bajke, primjećuje Velički, imaju svoju duhovnu pozadinu, ali jednako tako u i pričama poznatog kršćanskog pisca Stjepana Lice, moguće je pronaći odgovore na mnoga univerzalna etička problemska pitanja oblikujući stvaran svijet metaforičkom porukom:

Tek onaj koji je dosegao cilj može ih spasiti, spasenje odnosno buđenje života u drugima postaje moguće tek kad se pojavi onaj koji zna, koji je prošao i spoznao, dosegnuo cilj, pronašao puninu života, dosegnuo „sveto vjenčanje” i Svjetlost⁵.

Priče Stjepana Lice u ovom radu odabrane su ne samo s ciljem poticanja moralnog, kognitivnoga razvoja, tjelesno-kinestetičke inteligencije, već i emocionalnog razvoja koji je jedan od najvažnijih procesa u razvoju djeteta, a odražava se i na međusobne utjecaje naslijeđenih

¹ K. Visinko, *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*, Zagreb 2005.

² M. Peteh, M. Duš, *Priče za najmlađe (priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima)*, Zagreb 1980.

³ Tjelesno-kinestetička inteligencija zastupljenija je kod onih osoba koje izražavaju sebe i svoje sposobnosti koristeći svoje tijelo, što znači da oni misle i uče tijelom (H. Gardner, *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*, New York 1999).

⁴ J. Reeve, *Razumijevanje motivacije i emocija*, Jastrebarsko 2010.

⁵ V. Velički, V., *Pričanje priča – stvaranje priča*, Zagreb 2013, s. 30.

mehanizama na daljnje emocionalne situacije i procese socijalizacije kako u obitelji tako i u neposrednoj djetetovoj okolini⁶.

Dakle, u ovom će se radu ujedno ukazati i na to da je jedno od najvažnijih postignuća u ranom djetinjstvu reguliranje emocija i načina na koje je to moguće postići. Regulacija emocija definira se kao sposobnost da se reagira na zahtjevne situacije s rasponom emocija i na način koji je socijalno prihvatljiv i dovoljno fleksibilan da bi ostavio prostora i za spontane reakcije, ali i za sposobnost odgode istih prema potrebi⁷. A da bi predškolski kurikulum bio kvalitetan, on mora skrbiti za sva područja razvoja, treba biti koncipiran objedinjeno, a ne rascjepkan po predmetnim područjima⁸.

Duhovni i moralni angažman roditelja i odgajatelja u odgoju djeteta

Moral se javlja već u najranijim danima ljudskog života, kada dijete stvara čvrstu povezanost s drugom osobom, najčešće sa svojom majkom⁹. Veliki dio ljudskog ponašanja, posebice socijalno ponašanje, stječe se¹⁰, a ne dobiva rođenjem¹¹. Dječji socijalni razvoj obuhvaća ponašanja, stavove i afekte sjedinjene u dječjoj interakciji s odraslima i vršnjacima¹². Naime, odgojni rad mora imati detaljno i jasno definiran odgojni ideal i vrednote koje je potrebno promatrati kroz njegove tri komponente: generičku komponentu, društvenu komponentu i individualnu komponentu¹³. Ovdje je bitno naglasiti da se prema psihoanalitičkom tumačenju savjest formira (super ego) na prijelazu iz predškolske u školsku dob i oblikuje osobnu moralnost. Ta savjest je nastala pod utjecajem roditelja i društvene sredine, pa je ona zastupnik društva i moralni sudac ponašanja koji sprečava moguće kršenje morala¹⁴.

⁶ B. Starc, M. Čudina-Obradović, A. Pleša, B. Profaca B., M. Letica, *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb 2004.

⁷ Cole, Michel i Teti, prema L. G. Katz, McLellan D. E., *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*, Zagreb 1999.

⁸ E. Slunjski, *Kako djetetu pomoći da... stječe prijatelje i razvija socijalne vještine: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*, Zagreb 2013.

⁹ M. Čudina-Obradović, D. Težak, *Priče o dobru i priče o zlu*, Zagreb 1996.

¹⁰ Djeca socijalne vještine najviše uče izravno, tijekom svakodnevnog življenja u svojoj obitelji, vrtiću i školi (E. Slunjski, *Kako djetetu pomoći da...*, op. cit.).

¹¹ R. Vasta, M. M. Haith, S. A. Miller, *Dječja psihologija*, Jastrebarsko 1995.

¹² A. Brajša-Žganec, *Dijete i obitelj – emocionalni i socijalni razvoj*, Zagreb 2003.

¹³ A. Vukasović, *Etika – moral – osobnost*, Zagreb 1993.

¹⁴ V. Kovačević, G. Kardum, K. Malenica, *Kvalitativno narativno istraživanje dječje religioznosti u kontekstu pet dimenzija religioznosti*, „Bogoslovska smotra” 2019, god. 89, br. 4, s. 895.

Dijete ovisno o rastu i razvoju mijenja svoje poimanje dobra i zla, a moralno ponašanje je povezano s učenjem, i to u oba smisla: edukacijom i iskustvenim učenjem¹⁵.

U tom kontekstu uloga je odgajatelja važna i u formiranju socijalne kompetencije kod djeteta¹⁶, ali i kreativne, jer razvoj kreativnosti kod djece pretpostavlja razvoj i odgoj individualnosti i slobode svakog djeteta, stoga treba mijenjati način, pristup i stil odgajanja¹⁷.

Pričanje priča — važnost u odgoju djece

Predškolska je dob razdoblje kada započinje razvoj kreativne mašte podražavanjem stvaranja perceptivnih predodžbi. Prema Čudina-Obradović¹⁸ kreativnost¹⁹ je moguće sustavno razvijati te programi za razvoj kreativnosti moraju, osim razvijanja kreativnog mišljenja, njegove upotrebe u specifičnim, konkretnim zadacima i širenja znanja, obuhvatiti i emocionalni odgoj kao potporu razvijanja samopouzdanja i kreativne mašte. Prilikom promatranja djece u njihovoj slobodnoj igri ona će, ako su neometana, pokazivati svoju stvaralačku moć i sposobnost. U takvim je situacijama važno ne uplitati se, jer bi se mogli tada spriječiti prvi znakovi stvaralačkog procesa.

Ako su kod djece aktivnosti potaknute upravo pričom — a u ovom radu će se naglasak staviti upravo na „kršćanska izvorišta” iz priče — onda i odgajatelj, odnosno pripovjedač, mora posjedovati određenu jezičnu kulturu i talent kojima će verbalnim i neverbalnim interpretativnim mogućnostima produbiti pripovjedački kontekst i tako uspjeti privući dijete na spontanu suradnju i sudjelovanje.

Naime, kada djetetu pričamo priču, možemo zamijetiti kako je ono preusmjerilo svu pažnju na nas, zaboravilo je na stvarnost i svoje okruženje te pamti priču, a to se događa jer priče imaju simboličnu radnju koja odgovara našem unutrašnjem svijetu, što ga obogaćuje i nadopunjuje. Djeca predškolske dobi spoznaju svijet oko sebe uz pomoć tih simboličnih

¹⁵ N. Pastuović, *Obrazovanje i razvoj*, Zagreb 2012.

¹⁶ M. Klarin, *Razvoj djece u socijalnom kontekstu — roditelji, vršnjaci, učitelji — kontekst razvoja djeteta*, Zadar 2006.

¹⁷ A. Miljak, *Odgajatelj i kreativnost djece*, [u:] *Zbornik radova, 4. dani predškolskog odgoja Čakovec '95*, Zagreb 1995, s. 7–14.

¹⁸ M. Čudina-Obradović, D. Težak, *Priče o dobru i priče o zlu*, Zagreb 1996.

¹⁹ Misliti kreativno znači uvidjeti veze između nepovezanih iskustava koje se pojavljuju u obliku novih misaonih shema, ideja ili proizvoda (I. Somolanji, V. Bognar, *Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima*, „Život i škola” 2008, br. 17, s. 87–94).

radnji, a priče im omogućavaju da svoj unutrašnji svijet podijele s drugima²⁰. Postoje i one priče koje djeluju „ljekovito”, jer mogu pomoći djeci da mijenjaju svoje ponašanje. Tome može pridonijeti i pričanje priče na različite načine, različitim putevima i načinima izražavanja, kao što su slika, pokret²¹, zvuk i slično, što je djeci izrazito zanimljivo.

Iako naratološka struktura ima svoje zakonitosti i ponekad uključuje različita pripovjedna sredstva, važno je obratiti pozornost i na cjelokupan narativan diskurs, a to bi u kontekstu ovog rada bio pokret – ples. Naime, jezik je prepun riječi, slogova, jezičnih izraza i sadržaja koje ga čine bogatim, ali je i prepun brojalica, pjesmica i tapšalica koje djeci omogućuju da kroz pokrete lakše razumiju njihov sadržaj²², a djeca govor povezuju s pokretom i tako lakše pamte i usvajaju riječi. U ovom se radu nudi moralistička priča, koja također može biti prihvatljiva djeci, jer su joj temeljne odrednice poučljivost, shematičnost, oslonac na primjere (obično su to junaci), stalni likovi, a naslovi i podnaslovi se često sažimaju u pouku koja se iznosi na kraju teksta, primjenjuju se nagrade i kazne, kazne izvršavaju više sile i dr.²³

²⁰ To se događa jer pričanje priča potiče djecu na spontani govor koji nikako ne bismo trebali prekidati, posebice kad se pričanje odvija pred skupinom. Važno je znati da je djeci te dobi to poprilično zahtjevno te ih nikako ne bismo trebali prisiljavati ako ne žele. Uz poticaj i pohvalu dijete će se početi polako otvarati, a riječi će same početi kreirati posebnu priču.

²¹ U prilog navedenom ukazuje i slikovnica „Svako tijelo ima nešto reći“, autorice Monice Ashour, koja navodi da čovjek svoje emocije često izražava i pokretom. Monica Ashour je bivša učiteljica, koja se danas bavi govorništvom i predsjednica je Evangelizacijskoga tima za teologiju tijela (TOBET). Monica približava dubinu i širinu revolucionarne *Teologije tijela* (TOB) sv. Ivana Pavla II. Naslanjajući se na svoju seriju knjiga TOB za mališe, Monica, koja je diplomirala na Sveučilištu u Dallasu u području humanistike i teologije, ide korak dalje i piše TOB za djecu. Ove knjige otkrivaju otajstvo ljudske osobe u svjetlu katoličke vjere. Mladi i stari podjednako mogu naučiti ispravno vidjeti TIJELO: kao dar od Boga i poziv na ljubav. M. Ashour, *Everybody Has Something to Give*, https://books.google.hr/books/about/Everybody_Has_Something_to_Give.html?id=aVRGrgEACAAJ&redir_esc=y [pristup: 19 svibnja 2020]. Utoliko je važno na vrijeme ukazati na primjenu ovakve vrste izražavanja u radu s djecom. U korist tomu ide u prilog i primjer slikovnice koja pomaže djeci shvatiti kako svako tijelo svojim gestama i signalima nešto poručuje. Nadalje, objašnjava kako oslušivati potrebe tijela, kao što je, primjerice, želja za odmorom, hranom i sigurnošću, a svaki čovjek ima mogućnost odabrati hoće li, kada i kako odgovoriti na potrebe tijela. Djeci se kroz ovu slikovnicu objašnjava kako samokontrolom razviti kršćansku krepost. I. Tašev, *Evangelizacija i odgoj slikovnicama. Za ispravan put tumačenja pojmova spola i roda*, 23 travnja 2018, <https://www.glas-koncila.hr/evangelizacija-i-odgoj-slikovnicama-za-ispravan-put-tumacenja-pojmova-spola-i-roda> [pristup: 9 svibnja 2020].

²² V. Velički, *Pričanje priča – stvaranje priča*, Zagreb 2013.

²³ M. Prema, D. Hameršak, D. Zima, *Uvod u dječju književnost*, Zagreb 2015.

Kako bilo, rekao bih da je ova tema tipično dječja. Naime: ako dječju književnost zanima pouka – ne nužno vrijednosno na prvome mjestu, radi se o umjetnosti riječi(ma) – tad posvema opravdano u njoj težišno mjesto zauzimaju upravo tekstovi temeljeni na kršćanskim istinama i načelima. Ta su načela, duhovne vrijednosti koja su u dvjestotinjak godina dječje književnosti stvorila kontinuitet, no u donedavnom razdoblju koje im nije bilo skloni – što poradi ideoloških, što svjetonazorskih prepreka – ona se nisu isticala nego su se skrivala pod tepih ili pak im se lijepila etiketa neknjiževne estetske objave, čime su zastajala u predvorju dječje literature²⁴.

Odabir priča Stjepana Lice u radu s djecom predškolske dobi potpuno je opravdan jer pripada korpusu dječje hrvatske književnosti, osobito nabožne književnosti. Njegova književna ostvarenja izvire iz božjega kršćanskoga katoličkoga nauka, a sve priče nastoje biti što snažnije i prisnije istodobno²⁵.

Priča Sretna sjemenka Stjepana Lice i njezina interpolacija s motivom iz prisnodobe o sijaču

I riječ bijaše od Boga. Objava Božje riječi, pisana Božja riječ – to je Biblija, ‘Bogomdana’ ali i ‘Bogudana riječ’ (Golub). Ona, međutim, nije samo religiozno iskustvo nego i književnoestetska činjenica, žanrovski raznoliko predstavljena. Jasno je da će se sva književnost (i umjetnost uopće) nadahnjivati tom temeljnom Božjom objavom²⁶.

Književni opus Stjepana Lice²⁷, pravnik zanimanjem, aktualizira važno pitanje: postoji li meditativna dječja (nabožna) proza? Ona može biti korisna u smislu biblioterapije, jer neki od glavnih ciljeva biblioterapije jesu razvijanje kreativnosti i samoizražavanje, stvaranje bolje komunikacije, izražavanje emocija, razvijanje stavova i osobnosti²⁸. Dječja biblioterapija ostvaruje se kroz različite književne vrste (bajke,

²⁴ S. Hranjec, *Kršćanska izvorišta dječje književnosti: priručnik za studente i učitelje*, Zagreb 2003, s. 7.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Književnik Stjepan Lice rođen je 1954. godine u Zagrebu. Njegove su knjige svjedočanstvo iskustva vjere, dokaz da je duhovnost moguća i važna i u svakodnevicu i u užurbanoj (Dani kršćanske kulture, program 2020, <https://www.danikrscanskekulture.info/sudionici/150> [pristup: 24 svibnja 2020]).

²⁸ I. Bašić, *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike*, Zagreb 2011, <https://gkr.hr/Magazin/Prikazi/Ivana-Basic-Biblioterapija-i-poetska-terapija-prirucnik-za-početnike> [pristup: 9 svibnja 2019].

basne, pustolovne priče) i oblike stvaralaštva (lutkarske predstave, pjevanje, ples, izvedbe kamishibai²⁹ itd.)³⁰.

Nadalje, Bašić³¹ navodi kako su uz glavni cilj izazivanja promjene u biblioterapiji specifični sljedeći ciljevi:

[...] povećati samorazumijevanje i ispravno samoopažanje; osvijestiti životnu orijentaciju; ohrabriti pozitivno mišljenje i kreativno rješavanje problema; ojačati komunikacijske vještine, osobito vještine slušanja i govorenja; ujediniti različite aspekte osobnosti zbog psihičke cjelovitosti; osloboditi presnažne emocije i osloboditi od napetosti; pronaći novo mišljenje kroz nove ideje, uvide i informacije i pomoći sudionicima da osjete oslobađajuće i izlječujuće kvalitete ljepote.

Dakle, želimo li ovoga autora predstaviti kao dječjeg (katoličkog) pisca, pa i terapeutskog, onda bi prema Hranjecu³² trebalo poći od toga da crtice Stjepana Lice nisu ispunjene kakvim zabavljačkim temama, već su poticajne i poučne, iznimno bogate simboličkim odnosima, naglašenim gnomski formuliranim istinama o ljubavi i gotovo nadzemaljskoj dobroti te se i u tom kontekstu ukazuje potreba da ih se djeci plesom interpretira.

U ovom radu prikazat će se i priča Stjepana Lice „Sretna sjemenka“, koja je nastala na temelju motiva iz prispodobe o sijaču. Priča je sadržajno zanimljiva. Ukazuje na rast u čovjekovu životu na svim razinama, od duhovnog, intelektualnog, emotivnog do fizičkog.

Ljepotu Licinih priča svakako čini i simbolika. Iako paradigmatički različiti od drugih priča, odabrani tekstovi spomenutog autora ne bi trebali biti prepreka u savladavanju poruka koje donose, jer upravo zbog slikovite poetske funkcije jezika i istinitosti iznošenja koje ih obilježavaju, odgajatelji se nalaze na ishodištima za nebrojene mogućnosti kreativnog kazivanja.

Prispodobe su karakteristične za evanđelja, iako se u proročkom naviještanju u Starome zavjetu također mogu naći slične usporedbe, metafore i alegorija. Prispodobe nemaju ulogu poučavanja, već uvjeravanja preko suvislosti, općenitosti i nečega što ima univerzalno značenje³³.

²⁹ Vidjeti više o tome u: T. T. Vidović Schreiber, *Kamishibai – a new narrative context of oral literature in working with children of preschool age*, [u:] *Umetnost kamišibaja [Elektronski vir]: zbornik prispevkov [= The art of kamishibai: Proceedings]*, ur. M. Čepeljnik, Ljubljana 2018, s. 225–236 i T. T. Vidović Schreiber, *Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi*, „Školski vjesnik” 2015, br. 64(3), s. 504–517.

³⁰ Napomena: Odrasli pripovjedač mora biti dobro upoznat s bogatstvom priča različitih autora, ali i poznavati zbirke bajki i usmenih narodnih priča i predaja (koje bi trebale biti u izvornom obliku) (V. Velički, *Pričanje priča – stvaranje priča*, Zagreb 2013).

³¹ I. Bašić, *Biblioterapija i poetska terapija...*, op. cit., s. 18–19.

³² S. Hranjec, *Kršćanska izvorišta...*, op. cit.

³³ M. Vidović, *Parabola kao književna vrsta*, [u:] *Biblija danas*, Zagreb 2007.

Isus je, kako je zapisano i u Bibliji, govorio u prisposodobama, govorio je o Riječi o kojoj je trebalo razmišljati, no kako veli Velički, misao nije bila dovoljna za razumijevanje, već je slika, poput sjemenke, utonula i proklijala u dotad nerazjašnjenome³⁴, jer:

Sjeme je Riječ Božja. (12) Oni uz put slušatelji su. Zatim dolazi đavao i odnosi Riječ iz srca njihova da ne bi povjerovali i spasili se. (13) A na kamenu – to su oni koji kad čuju, s radošću prime Riječ, ali korijena nemaju: ti neko vrijeme vjeruju, a u vrijeme kušnje otpadnu. (14) A što pade u trnje – to su oni koji poslušaju, ali poneseni brigama, bogatstvom i nasladama života, uguše se i ne do rode roda. (15) Ono pak u dobroj zemlji – to su oni koji u plemenitu i dobru srcu slušaju Riječ, zadrže je i donose rod u ustrajnosti³⁵ (Mt 13, 10–17; Mk 4, 10–12).

Parabole su podvrsta prisposdobe, u njima Isus opisuje pojedinačni događaj, koji se jednom dogodio ili je kao takav zamišljen. Isusove prisposdobe imaju autobiografski karakter s događajima iz Isusova života. Neke prisposdobe izražavaju bol, zbog odbijanja Boga, poput prisposdobe o sijaču (Mt 13, 3–8), kada samo četvrtina sjemena daje urod, a ostalo propada³⁶.

(4) Kad se skupio silan svijet te iz svakoga grada nagrnuše k njemu, prozburi u prisposdobi: (5) „Iziđe sijač sijati sjeme. Dok je sijao, jedno pade uz put, bi pogaženo i ptice ga nebeske pozobaše. (6) Drugo pade na kamen i, tek što je izniklo, osuši se jer ne imaše vlage. (7) Drugo opet pade među trnje i trnje ga preraste i uguši. (8) Drugo napokon pade u dobru zemlju, nikne i urodi stotrukim plodom”. Rekavši to, povika: „Tko ima uši da čuje, neka čuje!” (Mt 13, 1–9; Mk 4, 1–9)

Prisposdoba o sijaču ubraja se u prisposdobe s alegorijskim tumačenjem na kraju. U daljnjem tekstu Evanđelja³⁷ učenici Isusa upitaju što znači ta prisposdoba, a on im odgovara. Prisposdobom Isus govori o mnogo vrsta ljudi. Sjeme koje sijač raznosi simbol je riječi Božje. Sjeme koje pada uz put riječ je Božja koja dolazi do slušatelja kod kojih ona nema preveliko značenje, jer jednako tako kako je došla i odlazi, đavao dolazi do njih i otima im ono što su čuli te tako oni ostaju bez mogućnosti spašenja. Prisposdobom Isus ohrabruje učenike ističući suprotnost između malih početaka i konačne bogate žetve.

(9) Upitaše ga učenici kakva bi to bila prisposdoba. (10) A on im reče: Vama je dano znati otajstva kraljevstva Božjega, a ostalima u prisposodobama – da gledajući ne vide i slušajući ne razumiju’. (11) ‘A ovo je prisposdoba: Sjeme je Riječ Božja. (12) Oni uz put slušatelji su. Zatim dolazi đavao i odnosi Riječ iz

³⁴ V. Velički, *Pričanje priča ...*, op. cit., s. 12.

³⁵ *Online Biblija*, <https://biblija.ks.hr> [pristup: 9 svibnja 2020].

³⁶ M. Matić, *Prisposdobe u Novom zavjetu*, [u:] *Biblija danas*, BD 1, 2007, br. V (XII), s. 9–11.

³⁷ *Online Biblija*, op. cit.

srca njihova da ne bi povjerovali i spasili se. (13) A na kamenu - to su oni koji kad čuju, s radošću prime Riječ, ali korijena nemaju: ti neko vrijeme vjeruju, a u vrijeme kušnje otpadnu. (14) A što pade u trnje – to su oni koji poslušaju, ali poneseni brigama, bogatstvom i nasladama života, uguše se i ne dorode roda. (15) Ono pak u dobroj zemlji – to su oni koji u plemenitu i dobru srcu slušaju Riječ, zadrže je i donose rod u ustrajnosti (Mt 13, 10–17; Mk 4, 10–12).

Ova bi se prispodoba mogla opisati kao alegorija, jer su u njoj sve značenjske jedinice potanko protumačene. Isus se služi slikom iz svakodnevnog života kao što je sijanje polja kako bi svojim slušačima na što bolji i plodonosniji način prenio svoju misao³⁸. Nadalje, upotreba parabole je raznolika i prisutna gotovo u svim religijskim tradicijama od davnina. Brnčić ističe da priču u parabolama ne treba shvaćati doslovno, nego metaforički, a narativni oblik omogućuje distancu, autonomiju i formu, stoga metaforički proces ‘otvara’ diskurs prema van, prema mnoštvu interpretacija³⁹.

Religijski je aspekt parabole naglašen u definiciji koja se smatra Hipolitovom, a koja kaže da je parabola kazivanje koje supostavlja misaono osjetilnom te iz ovozemaljskoga i vidljivoga navodi na nadzemaljsko i nevidljivo⁴⁰. Često se rabila i u drugim kršćanskim propovijedanjima te u didaktičkoj književnosti. Osim toga, parabola se upotrebljava i u apokrifima te u kanonskim tekstovima. Prispodobe⁴¹ su u prvoj Crkvi bile pripovijesti koje je Isus pričao da razjasni svoje naučavanje. Putem njih zorno su se prikazivali simboli i slike koje su uzete iz zemaljske stvarnosti da prikažu stvarnost objavljenu od Boga. Upotrebljavaju se od samog početka povijesti Izraela jer se ljudima nastojao približiti transcendentni Bog koji nije dopuštao nikakvo osjetilno predočavanje. Zbog toga su u starim tekstovima brojni antropomorfizmi, koji u korijenu sadrže prave prispodobe. Zatim, u kasnom židovstvu prispodobe postaju prava pedagoška metoda. Može se reći kako su preteče Isusovih prispodoba poučna rabinska tumačenja religioznih tekstova, tzv. midraš⁴². O tome se govori i u *Rječniku biblijske kulture*⁴³, gdje

³⁸ A. Jakab, *Prispodobe u Lukinu evanđelju (diplomski rad)*, Osijek 2012, s. 6–8.

³⁹ J. Brnčić, *Zrno gorušičino – hermeneutičko čitanje odabranih biblijskih perikopa*, Rijeka 2014, s. 35.

⁴⁰ D. Novaković, *Marulićeve parabole i tradicija tropološkoga pripovijedanja*, [u:] *Latinska manja djela 1*, M. Marulić, Split 1992, s. 311.

⁴¹ Napomena: Prema Tomiću prispodoba-parabola (parabaleien-stavljati jedno pokraj drugoga) jest opširnije izvedena usporedba (C. Tomić, *Pristup Bibliji (opći uvod u sveto pismo)*, Zagreb, 1986).

⁴² Midraš je tumačenje (egzegeza) religioznih tekstova u rabinskom židovstvu, izvedena je iz osnove drš (heb. שרר), koja znači „tražiti” ili „istraživanje” (G. Abramac, *Jezik i identitet ortodoksne židovske zajednice u Brooklynu* (doktorska disertacija), Zagreb 2014).

⁴³ D. Fouilloux, *Rječniku biblijske kulture*, Zagreb 1999, s. 172.

stoji da su prisposode ilustracije pedagoškog usmjerenja Isusova nauka o Kraljevstvu Božjem i putovima koji do njega vode.

Ples kao kineziološka aktivnost djece rane i predškolske dobi

Kineziološka je aktivnost osnovna pokretačka snaga gotovo svih vitalnih funkcija te potiče fizički rast, razvoj djece kao i razvoj njihova psihomotoričkoga sustava i opće funkcionalne sposobnosti organizma. Prema Prskalo⁴⁴ zdravo, okretno, spretno i vješto dijete može lakše nositi sve teškoće života te može lakše obavljati svoje radne i društvene zadaće. Djeca se u dobi do šeste godine nalaze u periodu temeljnih obrazaca. Naime, djeca u predškolskoj dobi vrlo brzo uče nova motorička gibanja, imaju dobru relativnu snagu, gipkost, hrabri su i odvažni, te imaju spontanu potrebu plesnog izražavanja i spremni su za nove motoričke izazove, vole igru i nadmetanje⁴⁵. Dakle, ples se ovdje javlja kao jedna od najprimjerenijih aktivnosti za rad u predškolskoj dobi jer ima znatan pozitivan utjecaj na razvoj mnogih sposobnosti kod djece kao što su: osjećaj za ritam, za pokret, ljepotu izvođenja pokreta, njihovu vizualizaciju. No, prije svega plesom se razvijaju osnovne motoričke sposobnosti koje su prethodno spomenute. Temeljene na prirodnim oblicima kretanja, plesne strukture izvode se u različitim oblicima, uz ritmičku pratnju, pjevanje i glazbu. Prema Cetinić, Vidaković Samaržija⁴⁶, osnovu plesnih struktura čine prirodni oblici kretanja: hodanja, trčanja, poskoci i skokovi; jednostavna gibanja u svim dijelovima tijela (zamasi, mahanja); vježbe ravnoteže, napetosti i opuštanja; pokreti u slobodnom imitiranju koji se odnose na improviziranju pojava i događaja iz dječje okoline. Vježbanjem plesnih struktura uz glazbu razvija se u djece stvaralaštvo, ritmičnost, dinamičnost, harmoničnost, ljepota i izražajnost pokreta kao i pravilno i lijepo držanje tijela. Cetinić i Vidaković Samaržija⁴⁷ kažu da one potiču djecu na međusobno uvažavanje i suradnju pokretom, omogućuju korelaciju sa sadržajima ostalih obrazovno-odgojnih područja. Stoga sadržaji plesno-ritmičkog odgoja potiču razvoj svih inteligencija, a metodički postupci razvijaju kreativnost, kritičko mišljenje i prosocijalno ponašanje⁴⁸.

⁴⁴ I. Prskalo, *Osnove kineziologije*, Petrinja 2004.

⁴⁵ I. Janković, *Umjetnost pokreta i plesa u predškolskoj dobi: plesno-ritmički odgoj*, Zagreb 2016.

⁴⁶ J. Cetinić, D. Vidaković Samaržija, *Dijete i estetski izričaji*, [u:] *Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi*, ur. R. Bacalja, K. Ivon, Zadar 2014, s. 265–272.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ I. Janković, *Umjetnost pokreta...*, op. cit.

Utjecaj plesa na spoznajni razvoj i sposobnosti djeteta

Odgajatelji zajedno s djecom neprekidno istražuju raznolike mogućnosti izražajnog potencijala određenog medija i njegova korištenja te bi tako odgajatelj trebao dobro poznavati ograničenja i mogućnosti raznih medija kako bi djetetu mogao ponuditi upravo onaj medij kojim se može spontano izraziti⁴⁹. Dakle, djetetu treba osigurati uvjete u okolini koji će mu omogućiti razvoj procesa obrade podataka, odnosno obraćanje i zadržavanje pozornosti, pamćenje, primjenu strategija pamćenja, učenja, predočavanja i rješavanja problema. Piaget⁵⁰ je opisao različite stadije usvajanja složenijih misaonih struktura kroz koje prolazi dijete tijekom djetinjstva. Piaget navodi četiri razvojna razdoblja: razdoblje senzomotoričkih inteligencija, razdoblje predoperacijskoga mišljenja, razdoblje konkretnih operacija i razdoblje formalnih operacija.

U periodu konkretnih operacija (od 6. do 11. godine) djeca postaju sposobna pamtiti objekte, mogu manipulirati spoznajama naučenim u prethodnim fazama, mogu logički rješavati probleme s konkretnim objektima te ograničenja mišljenja predoperacijske faze u ovom razdoblju nestaju. Dijete u fazi konkretnih operacija može manipulirati unutrašnjim reprezentacijama konkretnih objekata i tvari, mentalno konzervirajući ideju količine i zaključujući da je, unatoč različitom fizičkom izgledu, količina ista⁵¹. Faza formalnih operacija uključuje mentalne operacije na apstrakcijama i simbolima koji ne moraju imati fizičke, konkretne oblike, te počinju razumijevati stvari koje još do tada nisu izravno iskusila⁵². Djeca konačno mogu sagledati perspektivu drugih. Osobita značajka ovog razdoblja je hipotetičko-deduktivno rasuđivanje. To je oblik rješavanja problema kojem je svojstvena sposobnost stvaranja i provjere hipoteza i izvođenje logičkih zaključaka na temelju rezultata provjere⁵³. Kognitivne ili spoznajne sposobnosti služe za primanje, prijenos i preradu informacija koje se očitavaju pri kontaktu s okolinom. Pri tome središnji živčani sustav upravlja svakom od motoričkih sposobnosti kroz odgovarajuće mehanizme. Time svako tjelesno vježbanje, u ovom slučaju ples, osim na razvoj motoričkih sposobnosti

⁴⁹ M. Marić, D. Nurkić, *Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta*, „Dijete, vrtić, obitelj” 2014, br. 20 (75), s. 16–18, <https://hrcak.srce.hr/159076> [pristup: 24 listopada 2020].

⁵⁰ Prema B. Starc, M. Čudina-Obradović, A. Pleša, B. Profaca B., M. Letica, *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb 2004.

⁵¹ R. Sternberg, *Kognitivna psihologija*, Jastrebarsko 2005, s. 452.

⁵² Ibidem, s. 455.

⁵³ R. Vasta, M. M., Haith, S. A. Miller, *Dječja psihologija*, Jastrebarsko 1995, s. 290.

potiče i razvoj kognitivnih sposobnosti. Sibley i Etnier⁵⁴ utvrdili su da postoji povezanost između tjelesne aktivnosti i kognitivnog funkcioniranja, što znači da tjelesna aktivnost pozitivno utječe na proces učenja i to ne samo motoričkih i teorijskih kinezioloških informacija⁵⁵. Pri svakom pokretu i savladavanju novih motoričkih znanja, ali i plesnih struktura razvijaju se kognitivne sposobnosti. Razvija se pamćenje, brzina percepcije, sposobnost povezivanja cjelina i tako redom. Kroz svakodnevne plesne igre koje zahtijevaju maštu razvija se vizualizacija kao sposobnost stvaranja slika unutar našeg uma.

Utjecaj plesa na emocionalni razvoj

Prema Berk⁵⁶ djeca emocije doživljavaju drugačije nego odrasli ljudi. Kod njih su emocije jednostavne i spontane, česte su i kratkotrajne, snažne i nestabilne. Prva faza je usvajanje emocija koja se odnosi na izražavanje i percepciju emocija. Druga faza je diferenciranje emocija, odnosno dekodiranje emocija koje dijete prima iz svoje okoline. Treća faza je transformacija emocija u kojem određeno emocionalno stanje transformira načine i procese razmišljanja te mijenjanje emocionalnih procesa iskustvom⁵⁷.

Na području emocija i plesa postoji određeni broj empirijskih istraživanja koja bacaju svjetlo na važnost plesa i doprinos plesa emocionalnom stanju i razvoju. Prema Bungić i Barić⁵⁸ tjelesno vježbanje pridonosi razvoju pozitivnih moralnih osobina kao što su smjelost, upornost, ustrajnost, discipliniranost, poštenje, kulturno ponašanje i tako redom. Autori navode i kako osobe koje se bave tjelesnim vježbanjem imaju priliku kroz svoju aktivnost povećati ili izgraditi svoje samopoštovanje. Trajkovski, Bugarin i Kinkela⁵⁹ ističu kako ples potiče pozitivne emocije te smanjuje anksioznost i depresivna raspoloženja. Uz to, ples omogućava umjetničko i kreativno izražavanje, kao i razvoj moralnih

⁵⁴ B. Sibley, J. Etnier, *The relationship between physical activity and cognition in children: A meta-analysis*, „Pediatric Exercise Science” 2003, br. 15, s. 243–256.

⁵⁵ I. Prskalo, G. Sporiš, *Kineziologija*, Zagreb 2016.

⁵⁶ E. L. Berk, *Psihologija cjeloživotnog razvoja*, Zagreb 2008.

⁵⁷ A. Brajša-Žganec, *Dijete i obitelj – emocionalni i socijalni razvoj*, Zagreb 2003.

⁵⁸ M. Bungić, R. Barić, *Tjelesno vježbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja*, „Hrvatski športskomedicinski vjesnik” 2009, br. 24 (2), s. 65–75.

⁵⁹ B. Trajkovski, M. Bugarin, D. Kinkela, *Ples u funkciji podizanja fonda motoričkih znanja djece rane školske dobi*, [u:] *Primjena i utjecaj novih tehnologija na kvalitetu rada u područjima edukacije, sportske rekreacije i kineziterapije*, 24. ljetna škola kineziologa RH u Poreču, Zagreb 2015, s. 181–185.

kvaliteta i formiranje društvenih vrijednosti. Ples predstavlja produbljenu i pojačanu psihičku reakciju. On postaje više od fizičkog kretanja u prostoru zahvaljujući osjećajima koji ga pokreću. Tijekom plesa se kod pojedinca izmjenjuju različita raspoloženja i osjećaji. Pomoću pokreta možemo izraziti ono što riječima ne možemo ili ne znamo, što naš um u određenom trenutku ne može prepoznati i razumjeti. Tako pokrećući tijelo, možemo postati svjesni kako se osjećamo i što se u nama zbiva. Pokret djeci pomaže da lakše prepoznaju i osvijeste vlastita svakodnevna emotivna stanja te, ako se plesne aktivnosti pravilno organiziraju, kao rezultat može se pojaviti smanjenje društveno neprihvatljivog ponašanja. Ples ima veliku ulogu u razvoju moralnih kvaliteta te formiranja snažne volje i karaktera. Osim toga, uloga plesa je poticati razvoj samopouzdanosti, upornosti, odlučnosti, preciznosti, osjećaja dužnosti te poštenja.

Djetetovo prilagođavanje partneru u nekoj plesnoj aktivnosti ili manjoj skupini unutar plesne aktivnosti sastoji se od usmjeravanja pažnje na drugoga ili druge; prihvaćanja njegovih individualnih načina pokretanja; stjecanja sposobnosti primanja i davanja; preuzimanja vodstva; prihvaćanja tuđeg vodstva; pružanja pomoći drugima; postizanja ravnoteže između osobne inicijative i osjećaja suradnje s drugima; usklađivanja osobne težnje za afirmacijom s osobnom težnjom drugog⁶⁰.

Upravo iz toga možemo vidjeti kolika je uloga plesa i pokreta u emocionalnom, ali i socijalnom razvoju kod djece rane i predškolske dobi.

⁶⁰ D. Škrbina, *Art terapija i kreativnost*, Zagreb 2013, s. 190.

Primjeri plesne interpretacije

Priča „Sretna sjemenka”	Priča „Sretna sjemenka” ispričana pokretom
<p>Neki čovjek iziđe sijati sjemenje suncokreta. Sjemenje je padalo u unaprijed pripremljene udubine u zemlji. Jedna osobito umišljena i izbirljiva sjemenka, neposredno prije nego li će je čovjek baciti iz ruke, brzo promotri tlo pod sobom.</p> <p>– Pa neće me valjda baciti u ovu blatnu zemlju?! – zavapi. – Sva ću se zaprljati...</p> <p>U taj čas poleti iz čovjekove ruke. Dok je padala, sjemenka zatvori oči. Nije htjela vidjeti nevolju koja će je snaći. Odjednom se, uz blagi udarac, prizemlji. Kad je otvorila oči, sjemenka se ozarila. Pala je na lijep, čist i gladak kamen.</p> <p>– Kakva sreća! – pomisli promatrajući sjemenje koje je upalo duboko u blatnu zemlju.</p> <p>Sljedećih se dana zadovoljno osvrta, promatrala sunce ponad sebe, smjenu dana i noći i zadivljeno gledala u zvijezde koje su se rojile po nebu. Jedno jutro ugleda prelijepu cvjetovu suncokreta koji su izvirili iz zemlje.</p> <p>– Otkuda vi? – iznenađeno ih upita sjemenka.</p> <p>– Izniknuli smo iz sjemenja! – vedro će mladi suncokreti.</p> <p>Sjemenka ih je promatrala kako su iz dana u dan rasli, bivali sve snažniji i sve viši. Kako je vrijeme protjecalo, osjećala se sve lošije. Sunce ju je pržilo. Kiša koja je padala, nije se zadržavala na kamenu, nego se slijevala niz njega. Zbog toga je uvijek bila žedna. I osjećala je kako se pomalo suši.</p> <p>– I iz mene bi možda mogao niknuti cvijet. Preljepi cvijet – pomisli. – Ali kako da u to budem sigurna? Potom upita cvjetove: – Kako ste vi uspjeli izrasti?</p> <p>– Pomogla nam je zemlja. I sunce i kiša – rekoše cvjetovi.</p> <p>Sjemenka namrgođeno pogleda sunce i kišu.</p> <p>– A zašto meni ne pomazete? – upita ih ljutito?</p> <p>– Ne možemo ti pomoći dok ne upadneš u zemlju – odgovorili su joj oni.</p>	<p>Spoznajom vremenskog trajanja, ritmičkim koracima u trajanju četvrtinki (hodanjem), započinje prikaz sijanja sjemenki. Gibanje ruku od sebe, po vlastitoj zoni ruke opisuju oblike zrakom, dok noge ostvaruju put kretanja (sijanje sjemenki). Naglašeni pokreti iz lakta šiljasti su i oštri, sinkronizirani s nogama u trajanju četvrtinki. Gest od tijela, izražajna radnja koja tijelo konveksno izboči i time pokret dodatno oblikuje u sipanje. Sjemenka koja pada na tlo, ostvaruje svijest o vlastitom tijelu i prostoru te se vrtnjom gubi ravnoteža i tijelo dovodi u asimetrični položaj. Ritmičkom strukturom šesnaestinki, narušenu ravnotežu tijelo pokušava uspostaviti kompenzatornim pokretima. Nakon vrtnje, tijelo zauzima stabilan položaj spuštanjem težišta i zauzima geotropski (niski) položaj tijela (sjemenka na kamenu). Naredni taktovi prikaza su različitih ritmičkih struktura, nepravilnih izmjena četvrtinki i osminki u akciji krajnjih točaka lijeve i desne strane tijela u horizontalnoj dimenziji (sjemenka na kamenu). Dizanje i spuštanje (rast drugih suncokreta), buđenje iz zemlje iz sklopčanih položaja na tlu, geotropski prelaze u heliotropske položaje čime postižu najveći domet plesnog izražavanja. Akcijom dizanja i spuštanja odnosno spajanjem najniže s najvišom točkom ostvaruje se prva dimenzija okomite osi kroz izražajne i blage pokrete tijela u kojima ruke imaju posebno estetsko značenje simbolizirajući šakama cvjetove u punom cvatu. Dinamička izražajnost doprinosi doživljaju njihova rasta u ritmičkim strukturama cijelih nota i vezanih izdržaja. Uspostava zajedničkog ritma i tempa kroz kontrastno kretanje prodiranja, provlačenja, dizanja i spuštanja dovodi do kulminacije jer se u ovoj sceni sve ističe pojačanim intenzitetom. Povećavanjem dometa pokretom, brojem plesača i pojačanom dinamikom efekt vrhunca priče budi u gledatelju napetost te stavlja naglasak na jasnu poruku priče.</p>

Priča „Sretna sjemenka”	Priča „Sretna sjemenka” ispričana pokretom
<p>Sjemenka se jako snuždila. Jedne noći dok su i sunce i kiša i cvjetovi uokolo nje spavali, sjemenka dopusti povjetarcu da je ponese s kamena. I on ju je lagano, posve lagano spustio na zemlju...</p>	<p>Snažni dojam izaziva kontrast pokreta i estetski doživljaj (lijepi suncokreti i neugledna sjemenka) posebno ističe pojedine karaktere likova ove priče. Iz glavne teme, proizlaze varijacije prenošenjem pokreta na grupne formacije, promjene smjera kretanja, promjena oblika grupe, mijenjanje dinamike s jasnom glavnom temom od koje nema velikog udaljavanja jer ostaje vjerna osnovnom elementu, a to je prostorni tlocrt sjemenke. Nakon kulminacije i nagle aktivne stanke plesno prepričavanje priče ima svoju motivaciju i izražajnu kvalitetu prema završetku u kojem sjemenka kadencom lagano prelazi iz simultanog u sukcesijski pokret kroz vezani tok pokretom klizanja koji s lakoćom izvodi polako i izravno spuštajući se s kamena prema zemlji koji je izraz smirenosti, sabranosti i neopterećenosti. Lokomocija klizanja odvija se nenaglašenim prijenosima koji postupno dovode do završetka i smiraja priče⁶¹.</p>

Priča „Stablo i cvijet”	Priča „Stablo i cvijet” ispričana plesom
<p>U zoru je u podnožju stabla iznikao malen cvijet. I tek što je otvorio oči, ugledao je stablo. Ti si, sigurno, veliki cvijet – reče mu. Ne, ja nisam cvijet. Ja sam stablo – odgovori stablo. Kakva je razlika između stabla i cvijeta? – upita cvijet. Cvijet živi nekoliko dana, a stablo nekoliko godina – reče stablo. I to je sve? Ne – odgovori stablo. – Mi stabla izdržimo i najjače vjetrove, a vi, cvjetovi, prehladite se i od najblažeg lahora. To je sve? – ponovno upita cvijet. Vas se može ubrati i darovati. Vas se može staviti u vazu i njegovati. Vas ljudi vole, a i vi volite ljude. A s nama stablima je drugačije. Nas ne mogu ubrati</p>	<p>U suvremenom plesu mimika lica je povezana sa sveukupnim izražavanjem pokretom. Mimikom lica bi se u ovoj priči prikazalo buđenje cvijeta. Lagano i slobodno gibanje uvjetovat će otvoreni izraz čuđenja kao odraz pokreta i spoznaju prostora u kojem se ono kreće i zauzima stav prema tom prostoru i stablu koje se nalazi pored njega. Otvarajući mu nove vidike, stavlja pred njega nove spoznajne zadatke. Prikaz u ovoj priči cvijeta kroz pokret u vezi s prostorom ubraja se u prva iskustva djeteta o spoznaji je li nešto blizu, njemu na dohvat ruke ili daleko, izvan doseg. Pojmovi malo – veliko subjektivni su stavovi prema prostoru tako da će ovaj pokret ispunjavati prostor iz zbijenog položaja malog cvijeta, pokušavati</p>

⁶¹ Priču ilustriranu pokretom osmislila dr. sc. Dodi Malada.

Priča „Stablo i cvijet”	Priča „Stablo i cvijet” ispričana plesom
<p>i pokloniti. Nas ne mogu staviti u vazu i njegovati. Mi uvijek ostajemo po strani. Zar smo mi cvjetovi na putu?</p> <p>Ne, uglavnom niste. Ali ljudi vas primijete i kada ste daleko od puta. Često vas i pogaze.</p> <p>Što se dogodi kada netko pogazi cvijet? To se uvijek sazna. I zbog toga se može mnogo plakati. Neki i nakon mnogo vremena spominju pogažen cvijet. Nas stabla nitko ne može pregaziti, ali nas i ne vole kao što vole cvjetove.</p> <p>Onda si ti – reče mu cvijet – izuzetak među stablima, jer tebe voli jedan mali cvijet.</p> <p>Kada je oko podneva pripeklo sunce, stablo je svojom sjenom zaštitilo cvjetić.</p>	<p>ispuniti podizanjem trupa i dizanjem na prste, hodajući oko stabla s dignutim rukama u akciji dizanja i spuštanja. Pokreti čuđenja i divljenja velikom stablu doživljavaju se kroz euforiju slobodnog toka vrtnje i okreta kao izrazito plesni element. Stablo, predstavlja ishodište za pokret, a on ima centar tijela u predjela struka te čini impuls u gornjem dijelu trupa, kralježnice i ruku. Čvrsti, kontrolirani i apolonski pokreti u vezanom toku prikazuju pokrete stabla koji su polagani te odaju smišljenost i smirenost kroz teške i duge ritmičke strukture. Pokreti stabla se odvijaju u prostornom akcijama u sve tri prostorne dimenzije naglašavajući statičnost uporišta pokretima ruku sekvencama koje izražavaju različite asocijacije u komunikaciji cvijeta i stabla. Funkcionalnost i geste dimenzionalnosti (stabla) izvode se u gornjoj zoni tijela u otvorenom, a u donjoj zoni u zatvorenom pokretu. Budući da je ovdje ples udvoje, do izražaja dolazi prilagodba partneru, te prenošenje pažnje sa samoga sebe na drugoga (upoznavanje cvijeta i stabla), unosi novu dimenziju koja postaje interesantnija u plesnom izričaju kroz usredotočenju pažnje na drugoga, reakcija na izazov (pitanja) drugoga. Kroz njihov dijalog razvijaju se cjeline pokreta od kojih svaki plesač oblikuje po jednu. Plesne fraze se odnose kao pitanje – odgovor, oponašanje te njihova ritmička varijacija. Završetak priče (sjedinenje cvijeta i stabla) prikazuje zajednički ples prožimanja i suživljavanja koji vodi do doživljaja zajedničkog ritma, zajedničkog izražavanja i zajedničkog ostvarenja.</p>

Zaključak

Polaskom djeteta u predškolsku ustanovu, odgajatelj dijelom preuzima dio roditeljske uloge. Stoga je vrlo važno, što se ovim radom i pokazuje, da se u radu s djecom biraju sadržaji koji potiču moralni razvoj kod djece već u najranijoj dobi. Dakle, odgajateljice i odgajatelji su ti koji bi svojim ponašanjem trebali postati dobar model djeci, pa kroz emocio-

nalnu povezanost djeteta i odgajatelja dijete lakše i spontanije uočava i prihvaća moralna načela. Pritom je bitno da se model-odgajatelj u odgojno-obrazovnom procesu oslanja i na umjetnička izvorišta koja u sebi imaju i estetsku, didaktičku i pedagošku vrijednost. Odabir priča Stjepana Lice u ovom radu nije proizašao iz puke tendencioznosti da djeca isključivo budu slušatelji čitanoga sadržaja, već da u ljepoti priča, koje su nadahnute kršćanskim izvorima, a obuhvaćaju upravo sve gore navedeno, izgrađuju svoj duhovni profil. Priče „Sretna sjemenka” i „Stablo i cvijet”, iako simbolički i poetički uvjetovane, ne nose u sebi tipične sukobe dobra i zla, već su „savjetnici” kako izgraditi prijateljstvo unatoč preprekama, kako pomoći u nevolji, a ostati skroman te kako nadvladati slabosti ljudskog karaktera u istinskoj težnji prema jedinoj i vjekovnoj Dobroti. Autorice ovoga rada ukazuju na način kako se njegove priče, a i priče drugih autora slične tematike iz korpusa hrvatske i svjetske književnosti za djecu, mogu djeci približiti pokretom, odnosno plesom, jer su oba umjetnička sadržaja djeci jako bliska. Ta namjera je proizašla i iz želje da se u vremenu moralnih dvojbi i etičke dezorijentiranosti, oslanjajući se na djetetov stvaralački izraz kao i njegov doživljaj književnosti i pokreta, osvijetli i sve veća potreba za jasnijim interferiranjem ovih umjetničkih sadržaja. Zaključit ćemo mišlju S. Perrow:

...priča može imati ‘pukotine’, ali — da citiramo Leonarda Cohena — ‘upravo tako ulazi svjetlo’. Najvažnije je započeti! Svjetlost koja se probija kroz pukotine mogla bi biti vaš najbolji učitelj⁶².

Literatura

- Abramac G., *Jezik i identitet ortodoksne židovske zajednice u Brooklynu* (doktorska disertacija), Zagreb 2014.
- Ashour M., *Everybody has something to give*, https://books.google.hr/books/about/Everybody_Has_Something_to_Give.html?id=aVRGrgEACAAJ&redir_esc=y [pristup: 19 svibnja 2020].
- Bašić I., *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike*, Zagreb 2011.
- Bašić I., *Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike*, <https://gkr.hr/Magazin/Prikazi/Ivana-Basic-Biblioterapija-i-poetska-terapija-prirucnik-za-pocetnike> [pristup: 9. svibnja 2019].
- Brajša-Žganec A., *Dijete i obitelj — emocionalni i socijalni razvoj*, Zagreb 2003.

⁶² S. Perrow, *Bajke i priče za laku noć*, Velika Mlaka 2010; rujan 2007, B. Okri, *Ptice nebeske*, London, Phoenix 1996, L. Cohen, pjesma *Himna*.

- Brnčić J., *Zrno gorušičino – Hermeneutičko čitanje odabranih biblijskih perikopa*, Rijeka 2014.
- Berk E. L., *Psihologija cjeloživotnog razvoja*, Zagreb 2008.
- Bungić M., Barić R., *Tjelesno vježbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja*, „Hrvatski sportskomedicinski vjesnik” 2009, br. 24 (2), s. 65–75.
- Cetinić J., Vidaković Samaržija D., *Dijete i estetski izričaji*, [u:] *Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi*, ur. R. Bacalja, K. Ivon, Zadar 2014, s. 265–272.
- Čudina-Obradović M., Težak D., *Priče o dobru i priče o zlu*, Zagreb 1996.
- Čudina Obradović M., Bilopavlović T., Ladika Z., Šušković Sipanović R., *Dosadno mi je – što da radim: priručnik za razvijanje dječje kreativnosti*, Zagreb 2001.
- Dani kršćanske kulture, program 2020, <https://www.danikrscanskekulture.info/sudionici/150> [pristup: 24 svibnja 2020].
- Fouilloux D. i dr., *Rječnik biblijske kulture*, Zagreb 1999.
- Gardner H., *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*, New York 1999.
- Golub I., *Prijatelj Božiji*, Zagreb 1990.
- Hameršak M., Zima D., *Uvod u dječju književnost*, Zagreb 2015.
- Hranjec S., *Kršćanska izvorišta dječje književnosti: priručnik za studente i učitelje*, Zagreb 2003.
- Jakab A., *Prispodobe u Lukinu evanđelju* (diplomski rad), Osijek 2012.
- Janković I., *Umjetnost pokreta i plesa u predškolskoj dobi: plesno-ritmički odgoj*, Zagreb 2016.
- Katz L. G., McLellan D. E., *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*, Zagreb 1999.
- Klarin M., *Razvoj djece u socijalnom kontekstu – roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta*, Zadar 2006.
- Kovačević, V., Kardum, G., Malenica, K., *Kvalitativno narativno istraživanje dječje religioznosti u kontekstu pet dimenzija religioznosti*, „Bogoslovska smotra” 2019, br. 89 (4), s. 885–898.
- Marić M., Nurkić D., *Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta*, „Dijete, vrtić, obitelj” 2014, br. 20 (75), s. 16–18, <https://hrcak.srce.hr/159076> [pristup: 24 listopada 2020].
- Matić M., *Prispodobe u Novom zavjetu*, [u:] *Biblija danas*, BD 1, 2007, br. V (XII), s. 9–11.
- Milošević J., *Bajke i priče za laku noć*, https://kupdf.net/download/bajke-i-pri-269-e-za-laku-no-263_58fca1cadcod6of127959ecf_pdf [pristup: 24 listopada 2020].
- Miljak A., *Odgajatelj i kreativnost djece*, [u:] *Zbornik radova, 4. dani predškolskog odgoja Čakovec '95*, Zagreb 1995, s. 7–14.
- Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja*, Zagreb 2014, <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> [pristup: 10 svibnja 2020].

- Novaković D., *Marulićeve parabole i tradicija tropološkoga pripovijedanja*, [u:] *Latinska manja djela 1*, M. Marulić, Split 1992, s. 307–325.
- Online Biblija, <https://biblija.ks.hr> [pristup: 9 svibnja 2020].
- Pastuović N., *Obrazovanje i razvoj*, Zagreb 2012.
- Perrow S., *Bajke i priče za laku noć*, Velika Mlaka 2010.
- Peteh M., Duš M., *Priče za najmlađe (priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima)*, Zagreb 1980.
- Prskalo I., *Osnove kineziologije*, Petrinja 2004.
- Prskalo I., Sporiš G., *Kineziologija*, Zagreb 2016.
- Reeve, J., *Razumijevanje motivacije i emocija*, Jastrebarsko 2010.
- Sibley B., Etnier J., *The relationship between physical activity and cognition in children: A meta-analysis*, „Pediatric Exercise Science” 2003, br. 15, s. 243–256.
- Slunjski E., *Kako djetetu pomoći da... stječe prijatelje i razvija socijalne vještine: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*, Zagreb 2013.
- Starc B., M. Čudina-Obradović, A. Pleša, B. Profaca, M. Letica, *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb 2004.
- Somolanji I., Bogнар V., *Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima*, „Život i škola” 2008, br. 17, s. 87–94.
- Sternberg R., *Kognitivna psihologija*, Jastrebarsko 2005.
- Škrbina D., *Art terapija i kreativnost*, Zagreb 2013.
- Tašev I., *Evangelizacija i odgoj slikovnicama. Za ispravan put tumačenja pojmova spola i roda*, 23 travnja 2018, <https://www.glas-koncila.hr/evangelizacija-i-odgoj-slikovnicama-za-ispravan-put-tumacenja-pojmova-spola-i-roda> [pristup: 9 svibnja 2020].
- Tomić C., *Pristup Bibliji (opći uvod u sveto pismo)*, Zagreb, 1986.
- Trajkovski B., M. Bugarin, D. Kinkela, *Ples u funkciji podizanja fonda motoričkih znanja djece rane školske dobi*, [u:] *Primjena i utjecaj novih tehnologija na kvalitetu rada u područjima edukacije, sportske rekreacije i kineziterapije*, 24. ljetna škola kineziologa RH u Poreču, Zagreb 2015, s. 181–185.
- Vasta R., Haith M. M., Miller S. A., *Dječja psihologija*, Jastrebarsko 1995.
- Velički, V., *Pričanje priča – stvaranje priča*, Zagreb 2013.
- Vidović, M., *Parabola kao književna vrsta*, [u:] *Biblija danas*, Zagreb 2007.
- Vidović Schreiber, T. T., *Kamishibai – a new narrative context of oral literature in working with children of preschool age*, [u:] *Umetnost kamišibaja* [Elektronski vir]: zbornik prispevkov [= *The art of kamishibai: proceedings*], ur. M. Čepeljnik, Ljubljana 2018, s. 225–236.
- Vidović Schreiber, T. T., *Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi*, „Školski vjesnik” 2015, br. 64 (3), s. 504–517.
- Visinko K., *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*, Zagreb 2005.
- Vukasović A., *Etika – moral – osobnost*, Zagreb 1993.